

"לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל".

"לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל". עורכת טלי קריצמן-אמיר מכון ון ליר בירושלים/הוצאת הקיבוץ המאוחד - תשע"ה - 2015, 555 עמ'.

הטיפול הממוסד בפליטים החל על ידי האו"ם עוד בשנת 1950 על ידי הנציגות העליונה של האומות המאוחדות לענייני פליטים (UNHCR-United Nations High Commissioner for Refugees). בשנת 1951 חוקקה אמנת האו"ם בדבר מעמדם של פליטים שאושרה על ידי מדינת ישראל בשנת 1954. על פי האמנה מחולקים הפליטים לחמש קטגוריות שונות. **פליטים** הם רק אלו הסובלים מרדיפה עקב חמש עילות מוגדרות (גזע, דת, לאום, השתייכות חברתית, או דיעה פוליטית). **מבקשי מקלט** הם מי שמחפשים הגנה מפגיעה חמורה במדינה שאינה מקום מוצאם. **עקורים** הם אלו שנאלצו לעזוב את ביתם עקב קונפליקט/צבאי אלימות או אסון טבע, אך נשארו בגבולות מדינתם. **השבים לבתיהם** הם פליטים או עקורים החוזרים למדינות מוצאם. **מחוסרי אזרחות** הם אלו שאין להם אזרחות בשום מדינה (על פי חוקיה). האו"ם ביקש החל מהתחלה להעביר את הטיפול בפליטים

מה UNHCR- למדינות החותמות על האמנה, בראש ובראשונה עקב העלות הכלכלית הגדולה של הטיפול בהם. אולם במדינת ישראל הנושא לא נדרש כמעט בגלל מספרם הזעום של הפליטים. למעשה רק בינואר 2002 עבר הטיפול לידי מדינת ישראל. הויכוח הציבורי כיום (בשנת 2016) בעניין היחס למבקשי המקלט בישראל, הוא שאלה של חמש עשרה השנים האחרונות בלבד. שאלה זו שונה מהותית משאלת העובדים הזרים הלא חוקיים בישראל, שקיימת כבר משנות השמונים של המאה העשרים.

"לוינסקי פינת אסמרה" הוא אולי הקובץ המקיף ביותר שעוסק בהיבטים משפטיים וחברתיים של מבקשי המקלט בישראל. הוא נכתב במסגרת קבוצת מחקר במכון ון-ליר בירושלים (בשנים 2010-2011) בדקו חבריה אספקטים שונים של מדיניות המקלט בישראל והספר יצא לאור בשנת 2015.

חוזקו של הספר הוא בניתוח המשפטי המעודכן והמפורט שיש בו. הוא מגדיר ומבהיר את המונחים המשפטיים כגון 'פליט', 'מבקש מקלט', ומשרטט את הרקע התיאורטי והבינלאומי ליצירתם. מאמרה מאיר העיניים של שרון הראל מתאר את היווצרות המנגנון הישראלי המטפל במבקשי המקלט, הן מבחינה היסטורית והן מבחינת המצב הקיים. מאמרם של טלי קריצמן-אמיר ותומס ספייקרבוואר עוסק במדיניות הישראלית בגבול המצרי שעיקרה הוא ניסיון לחסום את כניסתם של מבקשי המקלט לישראל. ניסיון חסימה זה משולב עם ניסיון החזרתם המיידית למצרים של אלו שכבר הצליחו לחדור לישראל. מאמרם של יונתן ברמן עוסק במעצרים של פליטים ומבקשי מקלט בישראל ומנסה לבדוק את חוקיות המעצר הן על פי המשפט הבינלאומי והן על פי האמנות שישראל חתומה עליהן. יובל לבנת בודק מתי פליטים זכאים למעמד קבע במדינת המקלט וטוען כי מבחינה משפטית מן הראוי להעניק להם אזרחות או לכל הפחות לחלקם. בנוסף למאמרים המשפטיים ישנם גם מאמרים נוספים. אלו עוסקים בייחודן של נשים מבקשות מקלט, במבקשי מקלט נוצרים שהגיעו לארץ הקודש, ועוד. כל המאמרים מביעים ספק בחוקיות המדיניות הנהוגה וקוראים ליחס מכיל יותר של מבקשי המקלט.

כל המאמרים מביעים ספק בחוקיות המדיניות הנהוגה וקוראים ליחס מכיל יותר של מבקשי המקלט

הספר נוקט במפורש עמדה בעד מבקשי המקלט וכמה מהכותבים אף מביעים זאת מפורשות. אחת הכותבות כותבת למשל "בהיותי אנתרופולוגית אקטיביסטית, המחקר שלי אינו נעשה לשם המחקר בלבד אלא הוא חלק מפעילותי לקידום זכויותיהם של מבקשי מקלט בישראל". אין שום רע כמובן בנקיטת עמדה, אלא שעמדה שכזו מעוררת תמיד חשש לאוביקטיביות מדעית.

מעבר לאלו, מאמרי הקובץ אינם מתמודדים עם הבעיות העיקריות ששאלת מבקשי המקלט מעלה במציאות הישראלית. בראש ובראשונה אין בו כמעט כל עובדות ו/או מספרים ו/או טבלאות שניתן יהיה להיעזר בהן. מעט העובדות שבספר מופיעות בדרך אגב ולא בצורה מסודרת. כך למשל אנו למדים בדרך אגב כי מספר מבקשי המקלט שמקבלים מעמד של פליט הוא נמוך להפליא יחסית למספרם של מבקשי המקלט. מחברי המאמרים סוברים כי מספר זה מעיד על מדיניות שאיננה הוגנת מצד ישראל, אך לא מובן מדוע אם כך הוא אין תביעות משפטיות רבות יותר. מעבר לכל אלו לא ברור כמה ממבקשי המקלט אינם אלא מהגרי עבודה שהיחס אליהן צריך להיות שונה לגמרי, ואין כל התייחסות לכך בספר. דומנו שברור לכולם שלא כל מבקשי המקלט הגיעו לישראל מסיבות של רדיפות, אולם כשאין מספרים ברורים, קשה לדבר על מדיניות.

חסר מאוד בספר ניתוח כלכלי של שאלת מבקשי המקלט. לא נעים אולי לערבב שיקולי מוסר עם עלות כספית אבל הדבר הכרחי לצורך מדיניות ציבורית. כמה עולה לישראל כל מבקש מקלט? או אולי הוא דווקא תורם בעבודתו? ומהיכן ועל חשבון מה יילקחו התקציבים הללו? וכמובן, אין כל התייחסות מספקת למצבם של שכונות מגורים שבהן משוכנים מבקשי המקלט. מן הראוי היה לפחות להקדיש פרק אחד לטענותיהם של תושבי דרום ת"א שבאיזורם השתכנו מבקשי המקלט אך דבר זה לא נעשה.

מאמרי הקובץ אינם מתמודדים עם הבעיות העיקריות ששאלת מבקשי המקלט מעלה במציאות הישראלית. בראש ובראשונה אין בו כמעט כל עובדות ו/או מספרים ו/או טבלאות שניתן יהיה להיעזר בהן

בנוסף לכל אלו, הרי נכון ל - 2016 שאלת הפליטים ומבקשי המקלט מזמן איננה ישראלית בלבד. היא הפכה להיות תופעה בינלאומית שמדינות רבות מתחבטות בה, ולא תמיד עם פתרונות מוצלחים. כל זה איננו מופיע בספר שנכתב עוד טרם גלי הפליטים האחרונים. לאור זאת קשה לראות בספר כלי עזר לביסוס מדיניות ציבורית, אלא יותר מבוא לעיון תיאורטי.

מומלץ למי שמתעניין בשאלת מבקשי המקלט ופליטים בישראל ובעולם, בעיקר בצד המשפטי של התופעה.